

En publisert artikkel trekkes tilbake fordi den er for lik en annen artikkel. Tidsskriftet har fått sin første plagiatsak

Å skrive selv eller skrive av – er det så nøye?

I dette nummer av Tidsskriftet trekker Midgard og medarbeidere artikkelen *Optikusnevritt – diagnose, behandling og oppfølging*, som ble publisert i nr. 4/2005 (1, 2). Det blir gjort fordi en betydelig del er ren oversettelse av en artikkel av Hickman og medarbeidere fra 2002 i *The Lancet* (3).

Å trekke en artikkel vil si å erkjenne at den ikke skulle ha kommet på trykk i den form den har fått. En rettelse er ikke tilstrekkelig. Siden artikkelen allerede er publisert, kan den ikke bli borte – trykt er trykt. Man kunne tenke seg at man fjernet de elektroniske sporene etter artikkelen på Internett. De fleste medisinske tidsskrifter har imidlertid valgt en annen prosedyre: Det kunngjøres offentlig – både i tidsskriftet som publiserte artikkelen og i databaser som f.eks. Medline – at artikkelen er trukket og ikke skal brukes som faglig referanse. Dette gjøres ved at det publiseres et tilbaketrekingsbrev, ved at artikkelen merkes «trukket tilbake» og ved at det opprettes lenker i de medisinske databasene mellom artikkelen og tilbaketrekingsbrevet (4).

Det kan være mange årsaker til at en hel artikkel må trekkes – alt fra at forfatterne oppdager at de uforvarende har begått feil i tolkingen av data til at det har foregått ren fabrikkasjon av data eller bevisst manipulering. I det foreliggende tilfellet blir artikkelen trukket fordi den må regnes som plagiat.

Hva er et plagiat? Ifølge Websters ordbok er det å stjele andres ord eller ideer eller videreformidle dem som sine egne uten å kreditere kilden. De fleste vil være enige i at slikt er uakseptabelt. Samtidig bygger hele den vitenskapelige kultur på at man bringer andres kunnskap, funn og ideer videre. Det finnes derfor en gråsoner mellom det å plagiere og det vi oppfatter som ønsket videreformidling av kunnskap. The Office of Research Integrity i USA arrangerte i 1993 konferansen *Plagiarism and the theft of ideas* for å diskutere denne gråsonen. Ikke minst er de definisjoner og presiseringer Marcel LaFollette der gav om plagiering nyttige. Hun identifiserer fire elementer som må være til stede før noe kan regnes som et plagiat (5): At man bruker andres tekst, ideer og/eller illustrasjoner, at man ikke krediterer opprinnelig forfatter tilstrekkelig, at man gir inntrykk av at materialet er ens eget og at man ikke har innhentet tillatelse fra opprinnelig forfatter. Anvendes disse kriteriene, faller Midgard og medarbeideres artikkel klart innenfor definisjonen av plagiat.

Plagiering som problem ser ut til å bli større, ikke minst innen faglitteratur. I Norge har det nylig vært betydelig oppmerksomhet rundt dette – det er nok å nevne profesjonelle skribenter som Karsten Alnæs og Jahn Otto Johansen (6). For de største biomedisinske tidsskriftene er plagiering blitt et reelt problem, og man har diskutert mottiltak (7). En mulighet er å utvikle dataprogrammer som sammenlikner tekster og teller opp identiske tegn og ord. For Tidsskriftet blir det neppe aktuelt å ta slike programmer i bruk. Dels fordi de ikke vil kunne fange opp oversettelser, men mest fordi tillit til at forfatterne ikke bevisst forsøker å føre oss bak lyset er en forutsetning for Tidsskriftets eksistens – vi kan ikke være politi.

Hva er årsaken til at noen tar sjansen på å plagiere? Omfanget av vitenskapelig publisering gjør det vanskelig for noen hver å ha oversikt selv på et avgrenset felt – dermed blir det enklere å unngå

å bli knepet. Den fantastiske tilgangen på fagstoff via Internett gjør det lett å finne noe å plagiere. Og antall artikler knyttet til et navn får betydning for vedkommendes økonomiske stilling og posisjon: Antallet artikler – ikke bare innhold – teller ved ansettelser og bevilgninger. Noen kan bli fristet til raske løsninger – som å skrive av istedenfor å skrive selv. Hele det faglige meritteringssystemet vil derfor bli undergravd om ikke reglene mot plagiering håndheves.

Problemet med et plagiat er altså ikke innholdet, men at kilden er falsk. Ofte er dette både et juridisk og et økonomisk problem, knyttet til copyright og åndsverklov. Ved vitenskapelig publisering er hovedanliggendet et annet: En vitenskapelig artikkel er et bidrag til en felles kunnskapsbase, og tidsskriftenes rolle er bl.a. å sørge for at denne basen er korrekt og representativ. Det gjelder innholdet og hvem som krediteres for det. Derfor har den såkalte Vancouvergruppen (The international committee of medical journal editors – ICMJE) utarbeidet regler for god publiseringsskikk, regler som alle de viktigste biomedisinske tidsskriftene følger (8). Disse forplikter også tidsskriftene til å slå ned på, rette opp og eventuelt trekke uetisk og feilaktig materiale – ikke bare av hensyn til eget tidsskrift, men også for å bevare integriteten til den felles medisinske kunnskapsbasen (9). Hvem som kan stå som forfatter, er en viktig del av disse retningslinjene.

Hvem forfatteren er, er vesentlig for hvordan vi leser en tekst, ikke minst hvis det dreier seg om en oversiktsartikkel. For norske lesere har en slik spesiell tyngde hvis toppsjiktet av det norske fagmiljøet står som forfattere og dermed går god for innholdet. Tidsskriftets lesere vil ha oversiktsartikler på norsk, tilpasset norske forhold. Selvsagt må slike artikler bygge på internasjonal litteratur. Like selvsagt er det at man ikke kan oversette det andre har skrevet og så bringe det videre under eget navn. Også ved oversettelser er det originalforfatteren som føres opp. Det må være gitt tillatelse til oversettelse, og oversetteren kan bare krediteres som oversetter.

Reglene for forfatterskap og plagiering er ikke laget i vrangvilje, men fordi uten dem ville selve grunnlaget for faglig basert medisin rives vekk. Man må kunne stole på tidsskriftene. Når en artikkel er trukket, er det derfor tilbaketrekkingen som blir stående, ikke artikkelen.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. Midgard R, Seland JH, Hovdal H et al. Tilbaketrekingsbrev. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 2056.
2. Midgard R, Seland JH, Hovdal H et al. Optikusnevritt – diagnose, behandling og oppfølging. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125: 425–8.
3. Hickman SJ, Dalton CM, Miller DH et al. Management of acute optic neuritis. *Lancet* 2002; 360: 1953–62.
4. Medline. <http://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/errata.html>
5. LaFollette M. The historical, cultural, and social aspects of plagiarism: the implications for scientific misconduct investigations. I: ORI/AAAS Conference on plagiarism and theft of ideas 1993. <http://ori.dhhs.gov/documents/aaas.pdf> (28.7.2005).
6. Rolness K. Det hendte også her. *Prosa* 2005; 1: 6–18.
7. Giles J. Taking on the cheats. *Nature* 2005; 435: 258–9.
8. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals: writing and editing for biomedical publication. www.icmje.org (28.7.2005).
9. Fontanarosa PD, DeAngelis CD. Correcting the literature – retraction and republication. *JAMA* 2005; 293: 2536.